

Nagyvárosi kulturális intézmények akkor és most.
(színház, könyvtár, előadótér, ...)

Absztrakt:

Az 1945 utáni újjáépítési időszakot, a szovjet mintát követve, a szocreál stílus, és a szocialista kultúrpolitikai irányelveket követő kormány határozta meg. Az eszme kapcsán nem csak az épületek stílusa lett előre determinálva, hanem a hétköznapi emberek kultúrával való találkozásainak helye és száma is. Így jöhettek létre a rendszer megszilárdulása után különböző típusú közművelődési épületek, melynek kezdő bástyája az 1960-as évektől a művelődési/ kultúrház volt. Ezen épületek mind vidéken, mind városban az állami és a közösségi kultúra - és nem mellesleg pártrendezvények-szinterei voltak, állami irányítással. A technológiai és társadalmi változások következtében a lakosság kulturális érdeklődése nagy mértékben megváltozott. Így lettek az épületek különböző újrászerveződő kulturális körök, szakkörök, kiscsoportos foglalkozások szinterei. Rövid idő leforgása alatt alakulnak át a művelődési házak könyvtárakkal, kisebb közösségi terekkel rendelkező multifunkcionális épületekké. Mindegyik típusú épület markánsan magán viseli a kor építészeti minőségét. Az épületek típusosságukból és csekély adaptációjukból adódóan nem működnek tökéletesen. Napjaink újabb társadalmi változása, az alternatív színháztársulatok és a nyomtatott sajtó rangját ismét megtalálva, ismét egyre jobban vonzza a kultúrára vágyó lakosokat. A korábbi településnagyságra, és „mono” funkcióra méretezett, a kultúrát befogadni hivatott házak kinőtték magukat, bővítésükre azonban általában a terület túlépítettsége, vagy a ház szerkezete, „ belvárosi volta” miatt nincsen lehetőség. Azonban még így is képesek régi és egyre bővülő új funkciójukat egyszerre kielégíteni.

pl.:(Kőbánya, Szentendre).

Ezek kapcsán vizsgálom meg egy típusterv alapján készült, formailag több másik épületre hasonlító, azonban a terület adottságai miatt mégis egyedinek mondható épület múltját, jelenét és a közelmúltban történt átalakításával kapcsolatos jövőjét.

I. félév:

1. Magyarországi kulturális intézetek kialakulása 45-85 ig. (Kultúrpolitikai áttekintés)
2. Zoom I: 65-75 állami intézmények, centralizálás. (kezdetek)
3. Zoom II: - 1 típus, 3 példa. Téri és történeti elemzés- (**Kőbánya**, Vác, Gödöllő)
- (Zoom II: Kőbánya: kapcsolatfelvétel a Kőrösi igazgatójával- tervek beszerzése- jövőkép)

II. félév:

- Zoom III: továbbírási lehetőség.: (esettanulmány: MSc Diploma)
- Helyzetértékelés.

1.

-1945 háború utáni építészetnek - szocreál- egyre inkább ki kell szolgálnia az állam által preferált kiemelt jelentőségű kulturális programot: mindenkinek joga van a kultúrához, és az biztosítani is kell. Szovjet rendszer kultúraszervezésének átvétele- kultúrotthonok, elindul a kultúrházépítő mozgalom. Országos hálózat megteremtése- szocialista kultúrpolitikai nagy vállalkozása- egységes szocialista intézménytípus jönne létre- (típustervek- amik inkább prototípusok) építés?, elkobzás?, átépítés?

Az II. VH. utáni művelődési otthon, majd művelődési ház intézményi története nem tudható be csupán az 1949-1989-es politikai, és kulturális időszakkal. Gyakran korábbi, alulról horizontálisan szerveződő társadalmi igényként fogalmazódott meg ezen kulturális egységek létrehozása. Ilyenek voltak például az egyletek, a kaszinókban létrejövő klubok, éttermek közösségi csoportjai, stb., melyek nem pusztán a főurak kiváltsága, hanem a polgári értelmiség közösségi terei is voltak. Ilyen volt a kőbányai kaszinó is, mely jómódú polgárok közösségi akarat révén jött létre, és a környezet kulturális életét volt hivatott szolgálni.

A II. VH. utáni, felülről jövő központosítás több, a korábbiakkal megegyező, azonban eszméjében különböző alapokon nyugvó gyülekezési teret hívott életre. A közművelődés államilag és önkéntesen létrehozott elemei ekkor még kb. azonos gyakorisággal voltak jelen a közéletben. A „privát” intézményeket a II. VH. után nagyrészt megszüntették, működésüket ellehetetlenítették, vagy gyökeresen átalakították. Az 1949- után, meghatározó módon 1960-tól, az állam új szereplőként jelent meg a kulturális életben. Innentől kezdve az állam akarja a tömegek kulturális tevékenységét koordinálni, irányítani. Ebben az időben indul meg a kultúrházépítő mozgalom is. „A művelődési otthonok országos hálózatának megteremtése a szocialista kulturális politika egyik nagy vállalkozása volt, amellyel egy egységes szocialista intézménytípus kiépítésére törekedett.¹” A korábbi Kőbányai Kaszinó helyére épülő Művelődési ház alapkövét 1973-ban tették le, és azt '75-ben adták át.

„A kulturális forradalom célja a korábbi uralkodó osztályok, kiváltságos rétegek monopóliumának megszüntetése, a munkások és a parasztok számára a művelődési lehetőségek megteremtése, a marxista világnézet terjesztése, a tudomány támogatása, a szocialista művészet kifejlesztése és új szocialista értelmiség kialakítása volt.²”

-1945 - ~60: (újjáépítés, archaizálás)- nem épülnek jelentős kulturális épületek, de a kultúra jelen van mindenhol, csak önszerveződő formában - vidéken és nagyvárosokban egyaránt- (.xls- hol és mikor épültek házak már)

¹ SZABÓ Pál, *Hozzászólás az olvasóköri vitához*, Művelt Nép, 1953/10, in: KOVALCSIK József, *A kultúra csarnokai, A közösségi művelődés színterei, utópiák, mozgalmak, társadalomszervezés, a művelődési otthonok kialakulása*, Editio Plurilingua Kiadó, Budapest, 2003, 15.

² KÖPECZI Béla, *A magyar kultúra harminc éve* idézi KOVALCSIK József, *A kultúra csarnokai*, i.m., 744

1951-es törvényjavaslat:

37. § 1. A dolgozó tömegek műveltségi színvonalának emelésére a tervidőszakban nagymértékben fejleszteni kell az üzemi és területi kultúrotthonok, a mozik és a népkönyvtárak hálózatát.

2. Az ötéves tervidőszak végére 3500 kultúrotthonnak kell működnie.³

(- ezt meg kell keresni könyvtárra, és kisebb létesítményekre is)

Ekkor a művelődési házak, művelődési otthonok állam által lefektetett célja: lakosság szervezett világnézeti, politikai, szakmai, továbbá művészeti nevelését, társas élete formáinak kialakítását és színvonalas szórakozását ellátani. A korábbi létesítmények és azok kultúrával rendelkező közönsége önszerveződő módon továbbra is részt vett a kulturális életben, azonban annak nagy része elfordult az államilag létrehozott intézményektől.

- 1960-as évek: állami beavatkozás

A '60-as években a kulturális változás hatására nem volt elég a korábbi közösségi terek használata, sem az állam sem az kultúrára vágyó emberek számára, és ezért új közösségi találkozási terek jöttek létre. Sokszor nem volt elég vonzereje a kultúrházaknak, vagy minőségileg volt elégtelen a kulturális program, így gyakran az intézmények kényszerültek adott munkástelepek, gyárak, ipari létesítmények közösségi tereibe szervezni a foglalkozásaikat.

A szociális átalakulás és a technika fejlődésének egyértelműen a kényszeresen fejlesztett közösségi házak, és művelődési házak lettek a vesztesei. A prosperáló ágazatokat már korábban is kiszervezték a művelődési házak alól, azokat külön helyen üzemeltették.

A Tv, a rádió, az iskolázottsági szint növekedése, valamint a magánkönyvtárak számának emelkedése, a nyugat felé való nyitás lehetőségének segítségével a vidéki, nagyvárosi kultúrházak is egyre inkább perifériális helyzetbe kerültek, kiürültek. Odaadó, kreatív vezetés nélkül csődbe mentek, bezártak.

Nemcsak az „irányító” szerv nem volt egységes, hanem a kultúrpolitikai törvény egyéni értelmezései miatt, a helyi alközpontok is az egyéni érdekek alapján szerveződő közművelődési intézményekként jöttek létre. Ezek következtében, habár a támogatások nagysága folyamatosan csökkent mégis egyre inkább a kis közösségek saját érdeklődésüket fejleszteni vágyó csoportjai, és azok „klubjai” váltak a kulturális élet húzó egységeivé.

A korábbi 300-350-400 fő befogadására képes nagy előadótérrel rendelkező kultúrházak, funkciójukat veszítik. A társadalmi igények egyre inkább a kiscsoportos, adott korban érdekes információkat nyújtó művelődési formák felé fordultak (fotó, informatika, filmklub, zene, stb.). Ezek igényeit, a korábbi kulturális intézményi rendszer épületei nem mindig tudták biztosítani. Újak épültek, régiek épültek át. A nagy befogadóképességgel rendelkező, közösségi épületeket is átalakították, azokban kisebb nagyobb könyvtárakat, 10-20 fős közösségek találkozására alkalmas tereket hoztak létre. A kultúrházak kezdeti használata, mely közös táncmulatások, és közös rendezvények bázisa volt, nagyon gyorsan megdőlt. A filmklub, a szakkör, a szubkulturális rétegek számára szolgáló kisebb létszámú csoportot megmozgató ismeretszerzés került előtérbe. Az egy-egy nagyobb közösséget érintő közös mulatság, ünnep alkalma igaz maradt az intézményben, azonban annak tereit csak a legkritikább alkalmakkor használta ki maradéktalanul, és akkor is csak időszakosan.

A "magaskultúra" alapvető hordozóivá a könyvtárak váltak, melyek a nyomtatott irodalomnak majd később a digitális technika kapcsán a hang és filmanyagok keresési lehetőségét is biztosították, így az akkori pezsgő szellemi élet kiindulópontjaivá váltak. Ezek szerepe, és helye folyamatosan belefolyt a korábbi kultúrház, színház és előadótérrel rendelkező épületekbe.

³ Uo., 752

A könyvtár, funkciójából következő nyitottsága az érkezőtérhez való közelsége, szabadpolcos rendje új városi/falusi találkozási helyet hozott létre.

Minden korban az adott korszaknak megfelelő ismeretek közvetítése volt a kulturális intézetek feladata. Később ezek az intézmények feloszlottak, felbomlottak szakosodtak, kialakultak egyletek, szakmák, gyakran nemek szerinti osztásban is.

2.

1976

„A közművelődést szolgáló valamennyi intézmény közös feladata, hogy felkeltse a művelődés iránti igényt, közreműködjön annak kielégítésében, a közművelődés eszközeit és alkalmait mindenki számára hozzáférhetővé tegye, és ezzel szolgálja a kultúra demokratizálódását, a közösségi gondolkodás és életmód általánossá tételét.”⁴

Kérdéses, hogy ezek az intézmények tényleg a kultúra, vagy inkább a teljes felügyelet szervei akartak lenni az állam részéről. Ezek a több száz ember befogadására alkalmas színházterek, mozik adtak otthont a kulturális rendezvényeken kívül az állami propagandarendezvények is. A görcsösen a funkcióhoz rendelt területek a kezdeti művelődési igényeket kielégítették, azonban később ezek az igények nagy mértékben megváltoztak.

Vizsgálatom tárgya éppen ezért a '60-70-es évek után létrehozott közművelődési intézmények terei felé fordul, melyek alkalmasak a mai, XXI. századi igények kiszolgálására is. Váci (2016-helyi védettség), Kőbányai, Gödöllői, Szentendrei művelődési házakat.

Míg korábban a művelődési házak legfontosabb funkciója a színi előadások és nagyrendezvények megtartására alkalmas nagyterem ill. színházterem kialakítása volt, addig az 1959-es országos tanácskozás eredményeképpen született szabályzat kimondja, hogy hangsúlyozni kell a kiscsoportos művelődési formákat (szakkörök, klubok), amelyek számára a nagyterem mellett elkülöníthető, de egybenyitható kisebb termek szükségesek. 1974. november 1-jén hatályba lépett Művelődési épületek művelődési otthonok tervezési előírásával.⁵

Így került egy épületbe a színház, a mozi, a könyvtár, kiállítóter. Mindemellett néhány építész részéről, akik az oktatási létesítményekre specializáltak magukat, megfogalmazódott egy olyan igény, hogy komplex művelődési intézmények építése lenne kívánatos, amelyek ötvözik a nevelési létesítményeket is, tehát óvoda, iskola és művelődési házat képzeltek el egyben.

Az 1970-es években a fent említett szabályozási változás már megkövetelte a művelődési központok esetében a nagyméretű színházterem mellett a kisebb foglalkoztató helyiségeket, valamint egy, az épülethez kapcsolódó nagy méretű könyvtárat is. A színházterem ezen épületek magja, ezért elhelyezése praktikus és jól átlátható megoldásokat kívánt a tervezőktől. A nyitott közösségi terek a bejárathoz közel, a szeparáltságot, és elvontságot igénylő előadótér pedig mindig rejtett, azonban az előtérrel mégis összeköttetésben lévő központi helyen kap helyet.

TTI szerepe: (KÖZTI, és LAKÓTERV)

⁴ KORMOS Sándor, *Közművelődési intézmények és szervezetek*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999, 20. Részlet az 1976-os közművelődési törvényből.

⁵ Művelődési épületek, művelődési otthonok tervezési előírásai MSZ-04.204/1-74, Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, Építésügyi Tájékoztató Központ, Budapest, 1978.

1968-ig meghatározó- elsősorban lakó funkciók kapcsán. '61-67 mintegy 60.000 Lakás épül Mo-n. A TTI alapján megalkotott terveket alapul véve dolgozik a többi iroda is a saját títustervein. Ez a '80-as évekre lazul csak fel- ekkorra csökken a lakásépítés és a panelek száma is. (több 10E lakás évente) Tömegesen épülő középületek tervezésében a TTI kezdetben típus, majd ajánlott terv kidolgozásában vett részt. Mindezek a hagyományos és blokkos építéstechnológiával készültek. ELőregágyrtott panelekből épül fel a Kőbányai Pataky Művelődési ház is, csupán a nagyterem kupolája acélszerkezetes.

Paneles építéstechnológiával csak kevés középület készült el. 1966-67-TTI+ KÖZTI: UNIVÁZ kialakítása: nagyfokú szabadság a középületekben is. Azonban ezek a nagyfeszítávú lefedések. Tornaterem előadóterem, stb nem alkalmazhatóak, egyedi títustervek tervezőállalatonként.

Megvizsgált irodalom:

-1962- es, 1965-ös títustervezési katalógus, Közti 66 könyv.

A katalógusok a tömegesen (5 éves terv keretein belül) létrehozandó házak kialakítására kívántak példákkal szolgálni. A házakat általában az adott helyekre adaptálták, azonban források alapján a títustervek legtöbbször „csak” prototípusok maradtak.

-1974- művelődési épületek, művelődési otthonok tervezési előírásai- (rendelet)
Építési statisztika 1968-ból: 3348 kultúrház, 1956-77: 932 újépítésű művelődési ház.
Legfőbb títustervező vállalatok: Közti, Pestterv, ...

Minta épületek: Tóth Dezső (Pestterv) Művelődési házai.

Baku Eszter kézirata nyomán. Azonos forma 3 különböző helyen, 3 különböző alaprajzi elrendezéssel (Vác, Kőbánya, Gödöllő)

Vizsgálat célja:

A városon belüli (Budapest), és nagyvárosi művelődési intézmények hogyan töltik be funkciójukat ma, hogyan kommunikálnak a várossal, mennyiben kellett megváltozniuk a korábbiakhoz képest- mi az a kulturális változás, ami ismét bekövetkezett. (pl.: 1970-es évek- kicsoportos kulturálódás) Az épületek városi megjelenésének akkori és mai képe. Az épületek funkcionális átalakulásának szükségszerűsége, szubkulturális központokká válása. Ezek használata. **Egy** meglévő típus meglévő épületállományának feltérképezése, és ezek használhatóságának vizsgálata (esettanulmány köv. félév –MSc Diplomaterv. Kis léptékű, üzemeltető által kalkulálható, külső és belső átalakításokra való javaslatétel)

Átépitett házak esetében elemezni az átalakítás előtti és utáni téri szituációkat, és az építészeti átalakítás jogosságát. Elemezni a téri igényeket a használat függvényében. Akkor és most.

Kitekintés:

Külföld: (Cseh- Lengyel- Német) ez hogyan működött.

Mozi:

A közművelődés egy szűk szegmensét fedik le a csak és kizárólag mozi (mozgóképfelvetítésre alkalmas berendezéssel ellátott) funkcióval bíró épületek, melyek funkcionális kötöttségük miatt még a művelődési házaknál is kiszolgáltatottabb sorssal bírnak. A digitális kultúra előretörése, az internet elterjedése még a nagyvárosokban is egyre csökkenti a sima 2D-s mozgóképfelvetítésre alkalmas

terek számát. A kisebb, többszörösen átépült inkább alternatív közösségeknek otthont adó mozik (Átrium, Toldy) szórakozás funkcióval kiegészülve továbbra is működnek, azonban a nagyterű intézmények száma továbbra is csökken.

Ezek döntött nézőtere átalakul, díszes előtereik mai üzletek reprezentatív részeivé válnak.

3.

Gödöllő:

- <http://hg.hu/cikkek/varos/11431-elkeszult-godollo-uj-fotere>

A Művészetek Háza

A gödöllői főtér felújításához hozzátartozott a Művészetek Házának felújítása is, amelynek ünnepélyes átadóünnepsége 2010. december 19-én tartották. Az 1978 és 1981 között épült, Tóth Dezső által tervezett Petőfi Sándor Múvelődési Központ felújítását a REÁL Terv Építésziroda tervei alapján 363 millió Ft-ból végezték el. Az épületben korszerű hűtési-fűtési rendszert alakítottak ki a nyílászárók cseréjével és a színházterem légtechnikai berendezésének korszerűsítésével együtt, amely szintén a példaértékű energiatakarékosságra törekszik, hiszen természetes úton gondoskodik a friss levegő folyamatos beáramoltatásáról. A főbejárat, így az információs pult és a büfé is a zajos utcai homlokzatról átkerült a kastély felőli oldalra. A Művészetek Háza teljes akadálymentesítését is elvégezték.

És a folytatás...

Pataki Sándor tájékoztatása szerint a tervezetthez képest csökkentett támogatás miatt jelenleg nem valósulhatott meg a Művészetek Háza emeleti kupolaterének szintén energiahatékony revitalizálása, a Hivatal épületének felújítása, illetve a mögötte elhelyezkedő parkoló kibővítése. A kész tervek kivitelezésére a város újabb pályázási lehetőségekre vár. A hosszú távú tervek pedig egészen merészek, hiszen a Városfejlesztő Kft. már vizsgálja a két főútvonal (3-as számú főút, Dózsa György út) kivezetését a belvárosból, amelyek elválasztják a központot a kastély területétől. Így létrejöhetne a jelenlegi Főtér és a kastély között egy autó- és tehergépkocsi-mentes sétálóutca, amely a turistákat a város felé csalogatná, hogy ott egy kávé mellett pihenhessenek, és megbeszélhessék a frissen szerzett élményeiket.

KŐBÁNYA

A Pataky Múvelődési Központ elődje, az 1879-ban alapított Kőbányai Casino intézménye volt, amelynek épületét részben közadakozásból 1899-ben emelték a belső Jászberényi úton. A ma már lebontott szecessziós épületet 1948-ban Pataky István Múvelődési Ház néven üzemeltette Budapest Főváros X. kerületi Tanácsa. 1975-ben az intézmény új otthont kapott a Szent László téren.

A modernista épületet Tóth Dezső tervei alapján építették. A maga korában építészeti kuriózumnak számított jellegzetes kupolájával, és lepényszerű testéből kiemelkedő előadóterével. Ezt a varázsát a „mai napig” megőrizte. 1996-ban az épület belsőépítészeti és gépészetileg is megújult. Alkalmas elegáns, komplex rendezvények, bálók, kongresszusok lebonyolítására. A Pataky Budapest egyik legnagyobb kulturális intézménye. (2007) Itt működik a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egyik fiókkönyvtára egy 135.000 kötetes könyv, DVD, CD, MC és LP állománnyal.

Kitűnő színháztermi adottságai miatt gyakoriak a befogadott színházi előadások, saját szervezésű színházi bérletek, komoly- és könnyűzenei koncertek. A színházban 486 fő tud egyidejűleg helyet foglalni.

A Múvelődési házba szerveznek előadói esteket és gyermekszínházi előadásokat is. Itt zajlanak esztendőnk óta az országos táncművészeti bemutatók és galák, valamint egyéb kerületi és országos

divatbemutatók.

Az intézmény alkalmas konferenciák és vele összekapcsolt szakmai kiállítások, állófogadások lebonyolítására is, amelyek szervezését az üzemeltetés teljes körűen el tudja vállalni.

Az intézmény a kerület és vonzáskörzetének valamennyi korosztálya számára széles programlehetőséget biztosít tanfolyamain, klubjain, művészeti körein keresztül.

2011. január elsejétől a Pataky Művelődési Központ a korábbi Kőbányai Gyermekek- és Ifjúsági Szabadidő Központtal összevonva Kőrösi Csoma Sándor Kőbányai Kulturális Központ néven működik tovább .

Annotációk:

-
- <http://www.bmknet.hu/kozmuvcdk/4/html/tartalom/t4.html>

1105 Budapest, Szent László tér 7-14.

Pezsgő kulturális (leginkább felső-és középosztálybeli emberek) saját kaszinó épületben, színháztér, tekepálya, kaszinó, nagyvonalú előtér, pezsgő éjszakai élettel.

2. Világháború után önszerveződésre semmilyen formában nem volt lehet lehetséges, éppen ezért a korábbi sokszínűség megszűnik, totális ellenőrzés jelenik meg a Casinóban is. Az állam célja a különböző társadalmi csoportok homogenizálása. 1948: államosítás. Társaskörök felszámolása, - horizontális, önszerveződés formájának kiirtása. 1 intézmény van csak a kerületben, ami színháztérrel rendelkezik, és ez a kaszinó, így ez lesz az „új” szocialista művelődési ház. Nevét Pataky István baloldali ellenálló mártírról kapta.

Házát ennek kapcsán átalakították. Ezzel egyidőben a társadalom értékrendjét is változtatják: osztálymodell megváltozik, a korábbi társas érintkezés magatartásmintái egyre gyengülnek. Oka: Hatalom félművelt vezetése morális válságba sodorja a műveltebb lakosságot, átnevelve a felnövekvő nemzedéket. „újfajta Paternális (atyai) nyelvezet, melyet militáris fogalmakkal keverték”. Úgy gondolják, hogy az imperializmus elleni harcban a kultúra színterén is helyet kellett állni. Kőbányát ebben az időszakban felsőközép és középosztályú munkás, iparos családok lakják. Az emberek villákban, bérpalotákban laktak, üzletek, műhelyek működtek, és a lakosság közülük sokan kötődtek a Casinó intézményéhez is. Ez valamiért az államosítás után is egyfajta jelkép maradt. A „kötelező agymosásokon” kívül a Casinó programja hasonlított a háború előttihez: balett, nyelv, fotó és olvasókör. (államosított,-szelektált könyvtár). Színházéberben opera és operett előadásokkal, a kezdések előtt egy kis harcba hívó imperializmus elleni verssel.

1952 november 2.- A Casinó épületéből a kőbányai fiúk rálőnek a szovjet tankokra- azok visszalőnek és így lebontják a ház sarkát. Helyreállítás következik.

1957- Népművelés c. írás fészeget egy ma is fontos kérdést:

„Kell e külső peremterületen önálló kulturális és politikai ellátás?” Vagy megoldja azt a belváros vonzereje?. (Kőbányán ebben az időszakban volt: közösségi épület, szabadtéri mozi, stb, de mára leromlottak nem használják őket) Céljuk a fiatalok és az idősek visszacsábítása a kerülethez. Jellemző, hogy a fiatal bemegy a városba öreg otthon marad, és nem él társasági életet. Megoldási javaslat: kultúrházat alakítsák át munkásklubbá.

Úgy gondolják, hogy ezzel segítenek a helyi emberek, hisz ez az ő érdekük is.

És a vezetés mellett nem a párt hanem a tényleges telepvezetés áll. Telepiek bizalmából intézi az ügyeket.

1960: létrejön a munkásklub. A Művelődési ház mint telephely: nagy hangsúly a munkásművelődésre.- Kőbánya sok a munkás (napszámos lakhelye)

A munkásklub, mint bázisintézmény- csatlakozik a párt által elrendelt kutatáshoz.

1960- Fővárosi Művelődési Ház (FMH) bázis.

A '60-as években a környéket leginkább a bejáró munkásság jellemzi. A lakók kb.: 45-50%-a bejár 50-60 km-re a városba dolgozni. A Művelődési ház célja így nem más mint az ott élő embereket a kulturális programokba való bevonás. Ennek eszközei: felnőttoktatás, szakmai oktatások elindítása, de az alap iskolai műveltség, az általános iskolaelvégezése is sokszor cél. Ezzel együtt sor kerül az utazás feltételeinek javítására is.

Irodalmi, zenés és zenekari estek szervezése a munkásszállókon.- nehéz de eredményes melő. Így jobban jut kultúrához az átlag dolgozó polgár. Jellemzően építő-, textil-, vegyi gyárak, oktató nevelő kurzusaival kitűnő módszertani bemutatóival valós igények is kielégítenek az oktatások.

1963- szilveszteri bál: A munkásosztály szórakozását hivatott megadni, így akkori sztárok léptek fel az épületben.

Akkori igazgató: Szirmai Jenő. Alatta a következő sokszínű programok futottak a Művelődési házban: amatőr művészeti csoportok, művész jellegű tanfolyamok, balett torna, dolgozó nők tornája.

Szakkörök: fotó, biológia, galambászat, sakk, borászat. Tanfolyamok: idegennyelv, Tv- rádió, stb... .

Klubok: pedagógus, háziasszonyok, ifjúsági és nyugdíjas klubok.

Naponta volt: kártya, sakk és Tv klub az épületben, mely az embereket kívánta odacsalogatni.

Művelődéspolitikai: Eltérő tervek , és kötelező jelentések a politika irányába. '70- es években a puha diktatúra alatt már közhasznú tanfolyamok, társastánc tanfolyamok, balettánc órák,

irodalombarátok összejövetele, filmtanfolyam, és egyéb kísérleti elemek voltak kialakulóban. Újra létrejöttek a '40.-es évek társaskörei – amit korábban felülről elrendelve megszüntettek. Az akkori underground művészet fellegvára alakult ki a X. kerületben.

Kőbányai Ifi Park (Halom u 37): szabadtéri 500 fős nézőtér és hozzá egy 100m²-es színpad, - színház, mozi, beat zene- Ifjúság szórakoztatásra létrehozott hely. Innen indul ki pár ma is jeles zenekar. Pé.: Illés, Syconor, Anonymus... Heti 4 alkalommal volt valamilyen rendezvény az ifjúsági parkban.

Fiatalok akkor és most is megtalálják a szórakozásukat, csak kell egy megfelelő mentor hozzá.

Az 1970- 80-as években a színpad prosperál: Charlie, Deák Bill, Főnix, Máté Péter, stb.

Azonban a klub és közönsége gyere több konfliktusokba kerül a környezetével a zaj és a késő estig tartó koncertek miatt. Ezek miatt fokozódik a feszültség a helyiek és az üzemeltetők között. Ebben az időben készül el a - Kopaszkutya című film is, mely a klubban és kőbánya egyéb helyein forgattak.

Az Ifjúsági Park egészen az 1990-es évekig működik.

Mindeközben a '70-es évektől új kurzusok indulnak: világnyelvek tanfolyamai, azonban az épület korábbi fénye megkopik, hullik szét.

Kor városrendezési ideálja: széles utak és lakótelepek kellene a hajdani szép, és családias polgárváros helyére: **le kell bontani!** A korábban itt élő polgári lakosságot átköltöztetik, hogy az veszítse el gyökereit.

1973-ban leteszik az új művelődési ház (Pataky) alapkövét.

"Egykor úri kaszinó volt, csak a kiváltságosok juthattak be a termeibe. Jól érzékelteti az a tény az új létesítményének létrehozásának szükségességét, hogy évente közel 300.000 kőbányai lakos és dolgozó látogatja rendszeresen az úri kaszinóból átalakított művelődési központot. A régi épület már nem szolgálhatja a szüntelen növekvő igényeket."

Csak éppen annyi a fordítás ebben a leírásban, hogy a Kaszinó tagjai nem arisztokraták voltak, hanem köznép, melyet adományokból építettek és tartottak is fenn.

A lakosság körében nagy felháborodást keltett a bontás.

1976 felrobbantották.

Az új épületet így jellemzik: monolitikus lapos tömeg, kupolával.

A lapos alapépítmény kistermeket, könyvtárat, és egyéb kiszolgáló funkciókat tartalmaz. Ennek előregyártott vasbeton elemekből áll a szerkezete. A tér az „apró” tömeggel átellenes oldalán áll a díszes Szent László templom.

Sok funkcionális hibával épült a ház. Ilyen pl. a teherlift elvi hibája, mivel azt nagyobb tárgyakkal a felvezető folyosók és ajtók szűkösége miatt nem lehet megközelíteni. Továbbá nincs hőszigetelés a házban, nincs szellőzés a wc-ben, és az előadóterem közti hangszigetelés is hiányos.

Úgy tervezték, hogy 52.700.000 lesz a szerkezetépítési költség, azonban ebben nincsenek benne a bútorok, a parkosítás és a közművek, stb. Árai, valamint a fenntartási és üzemeltetési költségekkel sem számoltak egy ekkora épület esetében. A helyi vállalatok hozzájárulás formájában további 56M Ft-ot adományoztak a ház elkészültéhez. A beruházás teljesen több mint 120M Ft-ba került.

Eredetileg 1975 augusztus 20.-án nyitották volna meg, de kis csúszással egy pártrendezvényel egybekötve végül: november 4.-én adták át a házat. Az ünnepély alatt kb. mindenkit kitüntettek, ha jól dolgozott, hanem a lényege a csinnadratta volt

Az akkori vezetés lelkesen vitte a házat- néha ingyenjegy osztogatott, néha berendelt iskolákat a létszám miatt.

Itt rendezték meg állami szervezéssel a 70-es évek- „Ki mit tud?” versenyeit, valamint a Röpülj Páva népzenei vetélkedőt is. Volt még itt cimbalom és citeraverseny is. Programszerkezete 10 év alatt nem sokat változott, minimálisan bővült csak.

A ház kb. 100m²-es színháztermében az ország kb. mindegyik társulata fellépett. 35 mm-es vetítővel rendelkezett a tér, így akár mozi előadásra is alkalmas volt a tér. Jelentős nemzetközi fellépőgárda is megfordult a színpadán pl.: indiai, dán, szovjet, párizsi, leningrádi, novoszibirszki, bolgár, olasz, NDK-s, kubai, csehszlovák, román, koreai, japán, lengyel, összesen 32 ország előadói álltak a színpadán. Ezek sikeresek voltak, **DE!** Nagyrészt utasításra, „a pénz nem számít” módon, nézőterét a brigádmozgalomból feltöltve sikerült ilyen számokat elérni.

1985-ös hitvallás:

"... erősítse a magyar-szovjet barátságot, a szocialista hazafiság és az internacionalizmus eszméjét. Fejezze ki népünk háláját a hazánkat felszabadító Szovjetunió iránt.

Tudatosítsuk, hogy dolgozó népünk az eredményekben gazdag utat a munkásosztály élcsapatának vezetésével tette meg. Figyelmet fordítva arra, hogy az együttműködést szorosabbra fűzze a szocialista világrendszer tagjaival is. A fő figyelmet a szocializmus építésének mai feladataira irányítsuk. Adjunk valóság-hű képet hazánk és fővárosunk négy évtizedes fejlődéséről, mai helyzetünkről - eredményeinkről és gondjainkról - az előttünk álló feladatokról. Szilárdítsuk a szocializmusba vetett hitet, bizalmat: erősítsük a párt egységét, tömegbefolyását."

Valódi kiállítóterem létrehozása: az eredetileg ifjúsági klub különálló 3db 53 m²-es termét gyakran egybebe használják, melyet funkcionális hiánya, és megfelelősége miatt állandó képzőművészeti galériává alakítanak. Így jön létre az azóta is működő kezdetben Nagy Emese kurátor által vitt galéria. 1982-ben megállapodásokat kötöttek különböző galériákkal, az új galéria neve: Uitz terem lett. Pénzhiány miatt a kezdeti időszakban a barna falburkolatra szögelték a tárgyakat, vendégfal csak később lett, a '80-as években a műcsarnokból kirakott fehér vendégfalak formájában. Sok művész fordult meg itt. Az intézmény együttműködött a Budapest Galériával, azonban a kiállítások 1989-ben megszűnnek, mivel Kovács Katalin önállósodik, és így levész a kapcsolat. 1977-ben a tér teljes felújításon megy át. Új világítás, műtárgyfüggesztő rendszer, posztamens garnitúra érkezik. „A város egyik legimpozánsabb kortárs művészeti kiállítóterévé” válik.

Helytört gyűjtemény.

1980-ban indult szakkör célja, hogy hangfelvételekkel és fotóval rögzítse a múltat, akkori jelent. – Ifjúsági ház alaksorában lévő állandó helyén kőbánya történetét dolgozza fel folyamatosan.

1975-90 lakóterületeken való jelenlét növekedése.” Ha a hegy nem megy..... „

A programok folyamatosan kikerülnek az intézmény falin kívülre. Ha nem mennek az emberek a művelődési házba, hát majd megy az....- napközitthonba, gondozási központba, általános és középiskolába, munkásszállásra. Így legalább 10 fős hallgatóság van az eseményeknek. ☺

Felnőttnevelés: iskolán kívüli oktatás. Innováció és az ehhez kapcsolt audiovizuális technika- vonzó ehhez a formához. Fővárosi Felnőttnevelési Stúdió (FFS) bemutatkozása a helyieknek.

FFS bázisintézménye létrejön a Patakyban 1977.- Stúdióvezetői, v technikus állást is létrehozna, mely folyamatos továbbképzését biztosítják is. További 1M Ft jut audiovizuális berendezések vásárlására (1977!)

Olyan dolgokat csinálnak, mint pl: Stúdióvezetők képzése, oktatások felvétele és visszajátszása, elemzése (Vác), oktatási segédanyagok készítése, Kőbánya című amatőr videófilm leforgatása, videótechnikai ismeretterjesztő film készítése, egyéb szakmai anyagok gyártása. Ezek mellett a helyi amatőrfilmek munkájának segítése. Színpadi felvételek készítése.

Az audiovizuális eszközöket a kornak megfelelően sokoldalúan hasznosítják, új eszközökkel új távlatokat nyitnak meg.

Ebben az időben már a Patakyban működik a Szabó Ervin könyvtár fiókintézménye.

Jelen van még divatiskola is, mely okleveles képzést nyújt.

Több stúdió (mozgás, és digitális) elment, megszűnt, átalakult.

Új szakköri formák alakulnak ki: szabás varrás: fűrgé ujjak (most is)

1988- Változás kora. Költségvetés csökken, politikai változások. – 40 fős csapattal kell vinni a gyengélkedő intézményt, szinte állami támogatás nélkül.

1991: Dávid Tibor az igazgató. Nincs politikai hátszele, ismeretlenül kerül oda. Korábban a kőbányai úttörőház vezetését vitte. Igazgatása alatt az intézmény megmenekül az anyagi csődtől, működik tovább, azonban a **gazdaszemléletű üzemeltetés kidolgozása a célja: mindenki sajátjának érezze a rábízott feladatot.**

Feladatok:

Szabadművelődés eszmerendszerén alapuló a hazai és nemzetközi értékek befogadására és közvetítésére létrehozott nyitott szolgáltató intézmény, mely esetleg bekapcsolódik a különböző korosztályok időeltöltésébe (nyugdíjas, tanuló). Pártsemlegesség! Lehetőség mindenkinek. Helyi identitás kialakulásának támogatása, - emberközpontú, társadalmat szolgáló intézmény létrehozása. Szakértelem, és képzett szakembergárda szükséges. – szabad kulturális koncepció, de közben kötött önkormányzati szabályozás. –

Rendszerváltás: bevételközpontú üzemeltetés, és kultúrateremtés közti ellentét. Rövid, és középtávú koncepció kidolgozása. A kötöttségek feloldása a cél.

1991-93: Bevétel növelése, szabályozottság megteremtése, partnerkapcsolatok kiépítése, új programok kiszélesítése, - képzőművészeti galériák átszervezése, kínálatuk szélesebb körűvé válik.

1994-1998- intézmény meghatározó tereinek felújítása. Állagmegóvás, gépészeti karbantartás, befejezetlen technikai és belsőép feladatok megoldása korszerű technikával, színházterem kialakítása: fény és hangtechnika. Képzőművészeti galériák profi eszközökkel való felszerelése.

Nemzetközi kulturális kapcsolatok nőnek. – a kulturális bartel, és gazdaszellelem együtt prosperál. –

Politikai struktúra: szocialista kultúrpolitikát felváltja a szabad szervezés lehetősége- értékek átrendeződése, új igényrendszer kialakítása.

Szabadgazdaság: nyereséges kulturális elemeket a létrejövő vállalatok kiszervezik a művelődési házakból.

Azonban az épületen belül a szolgáltatói jelleg erősödik, így nem üresedik ki a ház. A kultúrát megőrző, azt korszerűen közvetítő, kikapcsolódást nyújtó, tanulást, szórakozást biztosító dinamikus intézmény marad. – különböző rétegek közösségi életének színhelye, és szakmai háttere adott. – „**arccal a vendég felé**” szemlélet- reklám, PR, arculat, munkatársak magatartása, stb.

Szemléletváltás: a látogató az igényeinek megfelelő inputot fogja megkapni, nem pedig azt amit ráerőltetnek.

„Frontfogadókészség” fejlesztése: Aula átalakítása kortárs belsőépítészeti szájíz szerint, logikus, érthető formában. (kassza, információs rendszer, kiszolgáló egységek, stb.) Egységes arculat kültérben és beltérben egyaránt. Kulcsszavak: Színházi kultúra, vizuális művészet, képzőművészeti galéria, ismeretterjesztés.

A kulturális tradícióhoz való ragaszkodás megmarad. Továbbra is sok klub, művészeti kör működik az épületben. Ilyen a balett- ami az egyik legrégebbi „kör”. A „mi csillagaink” c vizsgadarabok alkalmával gyerekek táncolnak a nagyszínpadon teltház előtt. Ma ez a Pataky Balettiskola néven fut. Közönsége az óvodástól az iskolás korú gyerekekig terjed. Ez is mint minden mást átalakul, új formájában mozgásművészeti stúdióvá. Ezzel is a kor változásait igyekeznek követni. A tanrendben sok stílust, sok oktató mutat be a gyerekeknek.

Férfikar: megmarad, átalakul, rendszeres bel- és külföldi koncertek adnak. Több Nemzetközi Férfikari Fesztivál megrendezés, lebonyolítása.

Fotóklub. Tradicionális „kör”. Alakulása még a régi épület pincéjébe, 1953-ra datálódik. A rendszerváltás végigdokumentálják, mely gazdag helytörténeti kiáll alapja lesz. Rendszeresen viszik a képeiket vendég kiállításokra (MAFOSZ) Sok stílusban alkottak, sok kiállítást hoztak létre.

Napjainkban az analóg mellett a digitális fotózás is része a szakköri képzésnek.

A fotóklub nívódíjat, miniszteri dícséretet, Kiváló Együttes címet is a magáénak tudhat fennállása során. Állandó, folyamatosan változó összetételű kiállítással rendelkeznek a Művelődési ház folyosóin.

Népdalkör: Székely, és magyar népdalok. Jellemző, hogy a népzene kimegy a kultúrából, majd visszatér. Manapság is egyre nagyobb érdeklődésre tart számot. Rendeztek itt citeraversenyt, de gyűjtöttek, kategorizáltak és fel is dolgoztak népdalokat a kör résztvevői.

Amatőr filmstúdió: A szakkörök legizgalmasabb fejezete. Elődje 1974-ben alakult.

Megújító szerepe volt az amatőr film mozgalomban. 1991-ben Nonprofesszionális Filmstúdió néven újul meg. Egyszerű filmekkel és az életet bemutató valós filmekkel is foglalkoznak.

1996: Filmstúdió vezetőjének váratlan halála. Mindeközben a szkeccsfilmekkel sikereket érnek el. A stúdió 2001-ig még működik de valójában magja már 1996-ban felbomlik.

A filmstúdiót egyéni látásmód, egyéni munkamódszer jellemezte, sajátos színfoltként megelőzte korát. Egyedi képi világa, újjító ötletei és kreatív szerepvállalása miatt fontos lenne ilyen alkotóműhelyek életben tartása a mai nap is. .

Népdal magyarnóta szakkör, kb. 80 fős karral. Ahol a tradíció és az újjítási szándék megfér egymás mellett. Működik is.

1994-ben a következő klubok működnek az intézményben: Pataky Társastánc centrum, Filmklub, Nőiakar, Irodalmi teaház, Képzőműv. Stúdiók, Diákújságírók klubja, UFO klub, stb...

Társastánc: A '90- es évek „nem diszkó” társastánc élménye tér vissza. „Nosztalgia” Táncversenyeket rendeznek helyi és nemzetköz szintéren egyaránt. Azonban keresettsége és vezetője miatt ez is kivonul a művelődési házból. Utána csak pár kurzus marad az épületen belül.

Nyugdíjasklubok, társaskörök: Céljuk és feladatuk az időskori szórakoztatás, művelődés igényeinek kielégítése. Össztagsága átfedésekkel több mint 700 fő. A klub célja a közös torna, színház, találkozási helyek létrehozása.

Tanfolyamok: 23-30 fajta/évad. Olyan, amilyen kell, és ami iránt érdeklődés van, jó nevű előadóval. Évente kb. 2000 fővel, sok sok pénzzel. Ez adja a fenntartási költség egy részét.

Színház: legnehezebb feladat. Kihasználás, program fejlesztés. Befogadó színházként való működtetés: színház és mozi is. Igénytől, és programtól függően. Bevétel kb. 30-50% át megadja. 486 fő tud egyszerre leülni..

Színház= Nagyüzem: nagy költségvonzat- az Arany János Gyermekszínház kiköltözése- bevétel kell produkálni. Harlekin gyermekszínház beköltözése. Gyermekbérlettel óvodástól az iskolás korig szól az élmény. – kb. 10E gyermek látja a színi előadásokon évente. Ezzel párhuzamosan fut a nyugdíjas színház is.

1997 felújítás: - A színháztér profi színjátszásra alkalmassá válik. Kihasználság: (Rock és Musical Színház.).

Iskoladramák- Kőbányai Szt. László Gimnáziummal való együttműködés, valamint a Széchenyi Általános Iskolával való együttműködésből sok-sok színdarab született.

A színháztér alkalmas lett komoly és könnyűzenei koncertek lebonyolítására, táncgáláknak mozgásművészeti előadásoknak ad teret, valamint társadalmi, politikai, és különböző kongresszusi rendezvények is megtalálják a helyüket a felújított színháztérben.

Azonban az egyre emelkedő jogdíjak a „ kultúra mindenkié” felvetést egyre inkább a háttérbe szorítja komolyabb támogatás nélkül.

Kiállító terek:

Körgaléria, Pataky Galéria, Folyosógaléria(fotóklub). Elsősorban kortárs képző- és iparművészeti bemutatások színterei

KÖNYVTÁR:

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fiókkönyvtára. 1957-től kezdve jelen van a területen. 2007:50 éves jubileum.

Története. 1929: 12-es számú fiókkönyvtár: 3-3,5E db könyvvel, 18,5m²-en, heti 21 óra nyitvatartással. 1949 olvasómozgalom elindulása. Könyvtársátor a közeli parkban. A könyvtár még nem a művelődési házban üzemel. 1950: kerületi tanácsok, fiókkönyvtárak a központi könyvtár irányítása alá kerülnek. A könyvtár 1957-ben költözik be a művelődési házba. 1962 szabadpolcos rendszer bevezetése. 205m² könyvtártér, - 25m² zárt raktár. Írott, és digitális katalógus szerepe folyamatosan nő. 1975.12.17. Kőbánya: Az akkori legnagyobb könyvtár megnyitása, több mint 8000 fő a tagsága.

2016- II. Félév:

- Igazgatóval való egyeztetés
- tervek bekérése
- tárgy kiírása (Forma és Vizuális Környezetterv. Mérnök MSc - Diploma)

- ***SZÁRAY Lóránt, ZÓLYOMI Alfonz szerk., Magyar művelődési létesítmények 1945-70, Műszaki kiadó, Budapest, 1970, 9-10, 178-218)***

Az életszínvonal emelkedésével nőnek a kulturális igények, a tanultabb dolgozók pedig növelik a nemzeti jövedelmet, ezzel az életszínvonalat. E fejlődés szemléletes Tanúi új közoktatási és köznevelési épületeink.- elmúlt kor uralkodó osztály privilégiuma. Demokratikus művelődéspolitikai - tanácsközt megalakulásával van rá lehetőség. 1945 után komoly harcokkal sikerült szétfeszíteni a régi művelődés korlátait. Új rendszer: mindenki számára biztosítani a művelődés lehetőségét. – 2. Vh. majdnem mindegyik intézmény megsérül, 45-70 könyv. Sokat építettünk, ebből próbáltuk meg a javát kiválogatni. Amik művelődéspolitikailag építészetileg egyaránt jelentősek. 25 év- modern(korszerű), tévesen archaizálás, 57- mai kor építészete.

Műv. otthonok cél: lakosok politikai, világnézeti, szakmai, művészeti nevelés. Ált műveltség emelését, ösztönzés es nevelés a társasélet formáinak kialakítására színvonal emelésére. Felszab előtt ismeretlen, szakszervezetek munkasothonainak volt hasonló szerepe. Tömegesen 1949- 50-ben: 433, 1968-ban 3348 volt- 1970- kb. fele nem használható, és azok 50%-a kb. jó funkcionálisan. 2571 könyvtár, 2300 színház.

Ezek a létesítmények különösen községekben a terei a politikai társadalmi összejöveteleknek. – kortárs, előtte klasszicista- 70-ben már tévesnek mondják az archaizálást (45-51)

Könyvtár: Mo-n majdnem mindenhol. Nagyobb irodákban is. Többnyire hálózatokba vannak szervezve, többségük '65 után létesült, más rendeltetésű objektumok átalakításával alakultak ki. Új kevesebb mint átalakított, 1960- 1 egyetemi könyvtár, 5 megyei könyvtár, 15 járási, ill. városi, 3 megyei 6 járási építése folyik most is.

OSZK: 1975-re készül el 5.5M könyv.-Korábbi Corvinához közel a várban.

Filmművészet: - szórakoztatás formája: Tv konkurencia filmszínház fejlődik. 45: 972 db, 567 normál, 405 keskenyfilmes. 70: 4025 db, 1037 normálfilm, 2988 keskenyfilmes

Sok új mozi műv. Otthonban talál helyet. (vidéki nagyváros új filmszínház: Győr, Mohács, Nyíregyháza, Tatabánya, Túrkeve, ZEG, . BP: X.Kőbánya. Elsőhetes mozi létesült.

Műsor: filmgyártó, valamint szinkronizálóműtermek biztosítják. Új magyar filmlaboratórium- évente: 25M m- film.

Színház zene: felszab államosítás: színházak igen leromlott állapotban. Korábban magánkéz, felújítás, karbantartás nem sok pénz. U. ez az Opera, és a Nemzetinél is. Víg, Nyíregy, Székesfehérvár- teljesen romos. Színházak elavultak, művészi, tűz, munkavédelem, eü. Előírások stb. téren is. 0 új színház, csak felújít / újjáépít. Bp- Víg. Madács, Kamara Varieté, Állami Déryné színház(Kulich Gyula utca) 1964- Blaha L tér nemzeti lebont- a Hevesi Sándor térre a Magyar színházba megy át. Erkel- átalakítás:

Újjáépül: Eger, Székesfehérvár, Nyíregyháza. Átalakul: Miskolc, Békéscsaba, Teljesen: Debrecen, Zenei, kiállítási, társadalmi funkciókat tölt be a

Múzeum:

Régi középületek, funkció nem betölt- múzeumokká alakítják.

Pl. budai volt királyi palota helyreállítása, : Nemzeti Könyvtár, Budapesti Történeti Múzeum, Nemzeti Galéria, Legújabbkori Történeti Múzeum

Hely: Műv. otthonok: 178-200 könyvtár 208-Filmművészeti létesítmények- 219 Színházi és Zenei létesítmények 234

Várpalota Művelődési ház, 1957 Károlyi Antal Lakóterv

Szobathely Kulturális és Sport Palota 1962, Károlyi Antal Lakóterv (Ferihegy 1-) kb 800 fős nézőtér, Ostffyasszonyfa, Művelődési otthon, 1963, Mátsi Lajos, Vas megyei Tanácsi Tervező V. (falusi egyszerű)_

Kapuvár, Művelődési ház, 1963. Bricher László, Győri terv. V.

Bp. XVIII. Rákoskeresztúr Művelődési otthon títusterv 1964 !! Tervező: Mányoki László:

középlettervező V _ 1962: Mányoki László. TTI- 1962, (62. Old)_ 400 férőhelyes műv. otthon: MOT.I. 3-17/59,

Szarvas Művelődési ház, 1965, Zdravics János (1962-70. Old) _350 fős típus filmszínház, MOT.I. 3-56/61 variáció!

Mezőkövesd, Művelődési ház 1964, Kocsis Lajos Borsod megyei Tervező T. (barlang belső tér)

Badacsonytomaj, Művelődési otthon, 1965, Bazsó Lajos Veszprém megyei tervező T

Balmazújváros, Művelődési ház, 1965, Vladár János, Hajdú-Bihar megyei TTV

Szobathely- Szöllős, Könyvklub, 1966, Mátsi Lajos, Nagy Imre, Vas megyei TTI

Salgótarján, Megyei Művelődési ház, 1966, Szrogh Gy. Középlettervező V.

Tiszaderekény, Művelődési otthon, 1968- Szabó István Középlettevező V

Debrecen Monostorpályi út könyvtár, 1968, Karátson Edvin, Hajdú Bihar megyei Tanácsi Terv V.
Herend, üzemi művelődési otthon és étterem 1968, Rutkai Gyula, Veszprém megyei Tanácsi Tervező V.

Orgovány Művelődési otthon, 1969, Jurcsik Károly Lakó és Kommunális épületeket tervező V

Ajka Művelődési ház, 1969 Bozai József, Veszprém megyei TTV

Tata, Megyei Művelődési Ház 1969, Tóth Dezső, Komárom megyei TTV(belső udvaros)

Tatabánya megyei könyvtár, 1964, Körner József, Lakó és Kommunális Épületeket Tervező V

Kaposvár, Megyei könyvtár, 1964, Kiss István, Középülettervező V.

Veszprém, Megyei könyvtár, átépítés 1966 Molnár Pál, Veszprém megyei Tanács Tervező V. Retro külső- korrekt-modern belső,

ZEG- Megyei Könyvtár, 1967, Erdeős László, Győri Tervező V.(lábakra állított elemes.)

Kiskunhalas, Járási könyvtár, 1969, Neuhauser László, Bács megyei TTV (TT?)

Budapest, Pannónia (szinkron) filmstúdió 1954 Gádoros Lajos Középülettervező V

Budapest, Magyar Filmlaboratórium 1961, Kondoray Gyula, Középülettervező V.

Győr, Rába Filmszínház, 1959, Lakatos Kálmán, Harmati János, Győri Tervező V.

Budapest XIV. Sport Filmszínház, 1960, Szalféter Júlia, Budapesti Városépítési Tervező V.

Bp. IV. Szabadság Filmszínház 1960, Takács Miklós Budapesti Városépítési V.

Budapest, X. Kőbánya filmszínház, 1965 Molnár Péter, Müllbacher István, Ipari Épülettervező V.

Hajdúszoboszló, Szabadtéri filmszínház, 1965 Takáts Antal, Hajdú-Bihar megyei TTV

Tatabánya, Turul Filmszínház, 1965, Vincze Kálmán, csapó György, Horváth István, Győri Terv V

Csongrád, szabadság filmszínház, 1965, TTI- 1962, (62. Old) Davas Imre, Csongrád megyei TTV

Mohács, Kossuth filmmszínház, 1967, Kovács Antal, Baranya megyei TTI

Nyíregyháza, Krúdy Filmszínház, 1968, Pintér Béla, Középülettervező V.

BP- Vígyszínház, 1896- rekonstr.- 1951 Helmer és Fellner rekonstr: Flach János Középülettervező V.

Nyíregyháza Szabadtéri színpad -1957 Paulinyi Zoltán, Szab-Szatmár megyei TTV

Miskolc Nemzeti Színház 1823, Átép 1960 Bene László, Horváth Béla, Miskolc Tervező V

BP. Madách Színház, 1961 Kaufmann Oszkár, Fábri Ottó, Minári Pál, Bp. Városépítési TV

BP. Erkel Színház, 1962, Dr. Kotsis István, Középülettervező V.

Eger, Gárdonyi G színház átépítése 1963, Mányoki László Középülettervezési V.

Bp. Nemzeti Színház átépítése, 1966, Azbej Sándor, Középülettervező V.

Bp. Pesti Vígadó Rekonstr. 1864- rek: 1966-72- Feszli Frigyes, Borsos László Középülettervezési V.

- **Építésügyi minisztérium Építésügyi Főosztály, A Magyar Népköztársaság Országos Típussterveinek Katalógusa 1958, Műszaki Könyvkiadó, 1958, 97-110**

1,6 M háztartásban van Tv vagy rádió- kb. ahol áram van ott tv is van.

Könyvtári tevékenység az oktatás és a termelés és a oktatás és tudományos kutatás igen fontos segítője. 1968. Közel 1,5 M érdeklődő közel 4,2 M könyvet kölcsönöznek ki.

Olvasók igény szintje lassan fejlődik ki. Felnőtteknek kölcsönzött művek közül 25% kb. a z ismeretterjesztő mű. Növekszik a társ.tud és a műszaki irodalom iránti igény is.

Műv. Otthonok tevékenységnek aránya is módosul. Táncos, műkedvelés néhány ága csökken, alkalmoszerű ismeretterjesztő előadások érdeklődése csökken, nő: helyi társadalmi, és termelési igényekre épülő tanfolyam szakkör (kiscsoportos foglalkozások) szabadegyetemek, kiállítások és ált. Kiscsoportos, klubszerű művelődési szórakozási formák közönsége erőteljesen növekedett (20-30 fő)

Műv. Otthon oktatásban résztvesz. Felnőttoktatás, Visszaesik dolgozók alsó középfokú képzése. 1966 190152 fő 1969/70- 128816 esik vissza. 32%! előkészítő tanfolyamok, felnőttoktatást segítő elemek. Korepetálások, stb. 1969- 3000 előadás, több mint 160000 vesz részt. Gyarapodik az egységes ismeretanyagot adó szabadegyetemi képzések száma.

Megváltozott befogadóközeg: 1965- sok elavult, nem tud lépést tartani a kereslettel. Ifjúság igényeit nem tudja kiszolgálni. Fejlesztési igény a mai funkcióknak megfelelően kell átalakítani az épületeket és a funkciókat. 105/1986. 3 alaptípus: műv kp, műv ház, klub-könyvtár) követelményrendszer és intézmények új besorolás meghatározása

Korábbi otthonok 49% ok, tehát ténylegesen csak 38% az ellátottsági szint.

Ismeretterjesztő és szakköri és klub-mozgalom a művészeti nevelőtevékenység mintegy 70%-a ezekben zajlik.

Látogatók: 50-52M fő. Műv.ház- könyvtár és filmszínház is működik. Bevétel- ellentmond a művelődéspolitikai céloknak.

1966- közös fenntartásban működő létesítmények kb. 180 db. Kb. 500 db működik közösen az üzem, szakszervezet, tanács, termelőszövetkezetekkel. – egyre több ilyen van.

Ajka, Salgótarján, Kazincbarcika, Tata, Tiszaszederkény, Szekszárd, Ózd, Sopron, Csepel, Láng Gépgyár
Nincs: Dunaújváros, Győr, Debrecen, Pécs, Diósgyőr, Szeged, Tatabánya, Kecskemét

Olvasók száma alig nő-66-69, ország kb 21,5 %-a beiratkozott a 9190 könyvtárba. *Tanácsi könyvtár:*

Állomány növelésének határa- nincs rá pénz. 1964: 44,2 M Ft. _ 68- 34,8M Ft.

Ez alatt kb. 10% drágult a könyvek ára, - még rosszabb arány. 69- 36,7M Ft-.

Stagnálás másik oka: nincs elég korszerű könyvtárunk.

Bp- egyetlen korszerű könyvtár sincsen. – lakótelepekre sem terveznek könyvtárakat.

3. ok: életszínvonal növekedése: egyre több könyvet vásárolnak- otthoni gyűjtemény. – Tv butító elvonó hatása, - nem javultak a könyvtárak elhelyezésbeli és személyi feltételei.

Tanyák(vidék) 74 művelődési autó gondoskodik, 2x ennyi kellene.

2 mozgalom: „olvasó népert”, - olvasás iránti igény felkeltése, „100 falu – 100 könyvtár” falusi könyvtárak létesítése. 10M Ft hozzájárulás, 240 jelentkező, kisközségi könyvtár kiválaszt, 83M erőforrás.

Tudományos és szakkönyvtárak: 1968- 1708db, kb. 26M kötet. 15M ország 26 legnagyobbjában.

Új oktatási rend- érdeklődés nő a *szakirodalom* iránt, - beszerzési ár is duplázódik. 1965- 85M, 1968- 150M. Külföldi szakfolyóiratok importja nő(devizakötöttségek megszűnése)

Általános és Középkolai könyvtár:

Egyetlen fejlődés és lassú, ált isk: 6,4 M középisk.: 3,4 Mált.: isk: 49,6%-a, Középkolások: 60%, szakközépkola: 25-30% kevés könyv, gyér választék, nincs pénz venni. 1969/70 4M csökken, ez 41%-os csökkentés.... hiányzik olvasóterem és differenciált foglalkozások helye.

Színház: 31 önálló színház, kamara benne stúdió nem.) 1966 hoz képest +2 db, 16 főváros, 14 vidék, 1 főv+ vidéken is.) – Fővárosi tanács alá kerül 4 további színház. Bemutatók: 185 db vidéki: 96 nő 69 ig. Nyári programok: szentendrei Teatrum, Gyulai várjátékok, Szegedi játékok, Fővárosi szabadtéri színpad, nemzetközileg nő a jelentőségük. Rangos :körszínház. Szegeden 11 év alatt 1M látogató a szabadtérin.

Fesztiválok vidéken növekvő érdeklődés: Békéscsaba, Kaposvár, Debrecen, Balatonfüred, külföld: 66-69 közt 35x szocialista, 18 x kapitalista országokban. Viszont : szoci: 20 kapit: 4 db. Ennek ellenére a színházak látogatottsága csökkenő tendenciájú.

Oka: színházak rekonstrukciója, társulatok csökkenése(kisebb helyiségek) vidéki előadások számának csökkentése-

Bérletesek száma 9E-el nő. Bp :53E vidék 100E bérletes.

Fiatalok szeretik: 69: 2736 előadás, több mint 1M néző, 366 előadással és 66E-el több mint '66-ban volt.

Film és mozi:

Csökkenő számú mozi, és látogatók száma. Oka: megszűnnek a korszerűtlen átalakíthatatlan keskenyfilmes mozik, ami veszteséges, - csökkentés helye mértéke: Mozihálózat rekonstrukciójában-minőségi összetétel javításában.

1966: 4359/976 szélesvásznú

1969: 3981/2349 széles

Világjelenség- csökkenő látogatottság, Tv térhódítása. Minden lakos évi 8x ment moziba...

(látogatószám: 82,3M) EU/3.hely

Filmklubok száma nő. 1967- 139- 187 re emelkedik. Taglétszám: 40651 fő. Könyvtár: filmkönyvek és filmsajtó iránti igény nő.

1959 magyar filmművészet világszínvonalú (ülés: Filmkritikusok Nemzetközi Szövetsége)

Filmekkel díjak, oklevelek, kitüntetések. 3 év alatt külföldön 29 magyar filmhét, export növekszik.

Bevételekből fedezni lehet a külföldi filmek árát.

Filmtröszt alakulása, „A” filmek látogatottsága nő.

- **Ferkai András, *Köztí 66 (42+24), Egy tervezőiroda története, Vince Kiadó, 2015, Művelődési épületek Lantos Edit, 313-345***

„mindent akarok és azt most és rögtön”

Települések és épületek vizsgálata egy típuselv szerint (Köztí44).

1932-ben 550 kultúrház, 268 népház, és 1159 népkönyvtár volt.

1961-66

Művelődési ház: Salgótarján, Kunhegyes, Mezőkövesd, Pécsvárad, Heves, Kecskemét Szombathely

Filmszínház: *Tatabánya, Túrkeve, Ózd, Nyíregyháza*

1966-1970:

Új fajta kultúrház típuselvek: Tizzaszederkény, Kazincbarcika, *Szekszárd(2013)*, Zalaszentgrót.

Mellettük 123 új kultúrház, 110 könyvklub épül

1970:

6757 közművelődési könyvtár közül 2571, 4033 filmszínház közül 2290 kultúrházban volt.

1952- ÉM Normatervezet- Művház: sík padozat kell (táncrendezvény megtarthatósága)

1960 épülettípusonként kiadott katalógusok: Művelődésügyi típuselvek katalógusa.

1951-52: Farkasdy Zoltán, Zalavári Lajos (vidék, szocreál stílusban)

1960: Tiry György, Mányoky László, Zdravics János, Tolnay Lajos. (nincs formai követelmény)

1965-70 számos egyedi jelentős épület épült meg típuselvek nélkül is (vagy éppen mellette)

- <http://mek.oszk.hu/07000/07044/07044.htm#12> _ magy kult 30 éve

Különös figyelmet fordított a pártvezetés az ifjúságra. Az ifjúságról szóló párthatározat és az 1971. évi IV. sz. törvény külön is szól az ifjúság művelődéséről. A törvényben ez áll: "Az ifjúságot meg kell ismertetni az emberiség haladó kultúrájával és művészeti alkotásaival; lehetővé kell tenni, hogy saját kulturális tevékenységének fejlesztésével is tartalmasson, szocialista életmódot alakítson ki."^[68] Ehhez kapcsolódóan az állami szervezet, a szövetkezeteket, társadalmi szervezetet arra szólítja fel, hogy

támogassák a fiatalok részvételét az oktatásban, a közművelődésben, és hozzanak létre ifjúsági köröket, klubokat, csoportokat, egyesületeket az iskolán kívüli kulturálódás előmozdítására.

E korszak legnagyobb eredménye, hogy kialakult a népművelés intézményhálózata. A Népművelési Minisztérium ösztönzésére népkönyvtárak és művelődési otthonok százai jöttek létre, és kifejlődött - részben a lap- és könyvkiadás, részben a Szabad Föld Téli Esték elnevezésű mozgalom keretében - az ismeretterjesztés, lendületet vett az öntevékeny művészeti mozgalom, melynek gondozását a Népművelési Intézet vállalta. A népművelés szolgálatába álltak különböző hivatásos kultúraterjesztő intézmények is, a színházaktól a könyvkiadókig. Ez volt az az időszak, amikor a nagy tömegek először találkozhattak a könyvvel, a színházzal, a filmmel.

1956 után a népművelés lényegében az előző fél évtizedben kialakult szervezetben folytatta munkáját, de fokozatosan változó tartalommal és módszerekkel. Ebben az időben a hivatásos kulturális intézmények egy része elfordult a szélesebb körű népművelési tevékenységtől, részben azért, mert a közönség differenciálódott, s így megelégedhetett azzal, hogy csak egyes rétegekre orientálódjanak, részben pedig azért, mert a rádió és főleg a televízió hatékony konkurensként jelentkezett. Ugyanakkor más intézmények, például a könyvtárak tevékenysége kiteljesedett, a múzeumok fejlődésével pedig egy új ismeretterjesztő forma került előtérbe. A tudomány és a technika eredményei iránti érdeklődés növekedésével a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat tevékenysége kiterjedtebbé vált, s egyre nagyobb szerepet vállaltak az ismeretterjesztésben a szakszervezetek, a KISZ és a Népfront is.

Az öntevékenység formái megváltoztak. Háttérbe szorult a színjátszók, az énekkarok és a tánccsoportok munkája, ezzel szemben nőtt az igény az irodalmi színpadok, a zenélés és táncolás új formái iránt. A művészeti öntevékenység mellett egyre inkább jelentkeztek olyan aktivitások, amelyek az ismeretterjesztéshez vagy valamilyen manuális kézügyességet kívánó munkához kapcsolódtak. A művelődési otthonok egy része elnéptelenedett, sok helyütt azonban klubok jöttek létre, s így formálódtak ki kisebb közösségek, elsősorban az ifjúság körében, amelyek már a megváltozott formákat választották.

A vitaanyag megállapította, hogy némelyek az öncélú amatőrködésre szűkítik le a közművelődést, mások nem vonják be ebbe a munkába az új közművelődési formákat, sokan a hagyományos eszközökre, a művelődési otthonokra, a könyvtárakra, a mozikra és a műkedvelő művészeti mozgalmakra korlátozzák ezt a tevékenységet. Általánosan elterjedt az a felfogás, amely a közművelődést nem az oktatásra épülő továbbművelődésnek tekinti. "A közművelődés - mondja a konferencia vitaanyaga - a különböző művelődési-közoktatási, közművelődési, tudományos és művészeti intézmények, a tömegközlelési eszközök, a társadalmi szervezetek kulturális nevelőmunkája révén megvalósuló, a társadalom fejlődő szükségleteire épülő, az egyének és csoportok műveltségét, személyiségét fejlesztő, mindezt az egyének öntevékenységének állandó erősítésével megvalósító tevékenység."

közművelődési könyvtárakban az 1000 lakosra jutó kölcsönzött könyvek mennyisége meghaladja az 5300 kötetet és az elmúlt 25 év alatt megháromszorozódott. Főként a fiatalok aránya növekszik az olvasók között (55% iskolai tanuló). ...Az ellentmondást jelzi, hogy a könyvtári állományban az ifjúsági és gyermekirodalom csak 20%-kal, a kölcsönzött művek között viszont 33%-kal részesedik. A televízió-előfizetők száma roppant gyorsan növekedett. 1958-ban még csak 16 000 előfizetőt tartottak számon, 1975-ben már közel 2,4 milliót, ami azt jelenti, hogy megközelítettük Ausztria, Franciaország, Csehszlovákia ellátottsági szintjét.

Néhány évvel ezelőtt sok vita folyt arról, hogy vajon a televízió kiszorítja-e a hagyományos tömegkommunikációs és közművelődési eszközöket.^[142] Újabb, és pedig az ifjúság körében végzett felmérések azt bizonyítják, hogy a televízió nézés és az olvasás nagyon jól megfér egymással. Egy 1964-es és egy 1968-as felmérés összehasonlítása alapján megállapítható, hogy az általános iskolába

járók igénye az olvasás iránt fokozódott. A nyolcadikosok 1964-ben fele-fele arányban szavaztak a televízió nézésre és az olvasásra, 1968-ban viszont a fiúk 50%-a az olvasást helyezte előtérbe, és csak 44%-a a televízió nézést, a lányok 46%-a az olvasást és 36%-a a televíziót.

Irodalomjegyzék:

- **Ferkai András, Közti 66 (42+24), Egy tervezőiroda története, Vince Kiadó, 2015, Művelődési épületek Lantos Edit, 313-345**
- **Baku Eszter, kézirat: Művelődési házak, a kultúrház építő program gyermekei, 2011**
- ¹SZABÓ Pál, *Hozzászólás az olvasóköri vitához*, Művelt Nép, 1953/10, in: KOVALCSIK József, *A kultúra csarnokai, A közösségi művelődés szinterei, utópiák, mozgalmak, társadalomszervezés, a művelődési otthonok kialakulása*, Editio Plurilingua Kiadó, Budapest, 2003, 14-16, 739,741.
- KORMOS Sándor, *Közművelődési intézmények és szervezetek*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999, 20. Részlet az 1976-os közművelődési törvényből.
- *Művelődési épületek, művelődési otthonok tervezési előírásai MSZ-04.204/1-74*, Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, Építésügyi Tájékoztató Központ, Budapest, 1978.
- Részlet, a *Hogyan építsünk művelődési házat?* című rádióriportból (Sugározva: 1977. VI. 1. 17:07 Kossuth Rádió)
- *A művelődésügy helyzete és fejlődése 1966-1970 közötti időben, Minisztériumi titkárság, Felősktatási Jegyzetellátó Vállalat, Budapest, 31-53 __Annotált*
- **Magyar tervezőirodák története , Építésügyi tájékoztatói központ, Budapest 2001, Schéry Gábor, Jeney Lajos DLA, (Közti:193-Zalaváry Lajos, Lakóterv:213-chéry Gábor, TTI Tervezésfejlesztési és Típustervező intézet 337) __ Annotált**
- DUDÁS László szerk., *Madách Imre Művelődési Központ Vác 1976-2000*, Vác, 2006

Tervek, katalógusok:

- **Zólyomi-Székely- Máriás, Művelődésügyi típustervek katalógusa, 1965**
- **Zólyomi –Székely-Mariás. Művelődésügyi típustervek katalógusa, 1962**
- **Kotsis Iván: Épületek és tervek, Pósa Károly Könyvkereskedő kiadása, Bp, Egyetemi Nyomda 1945.**
- **Építésügyi minisztérium Építésügyi Főosztály, A Magyar Népköztársaság Országos Típusterveinek Katalógusa 1958, Műszaki Könyvkiadó, 1958, 97-110**
- **SZÁRAY Lóránt, ZÓLYOMI Alfonz szerk., Magyar művelődési létesítmények 1945-70, Műszaki kiadó, Budapest, 1970, 9-10, 178-218)**

Megjelenés, reklám:

- Balázs Gábor, Gál Imre, Harrach József, Nagy József, dr. Rósás Bálint, Tóth Richárd, *Fényreklámok*, Műszaki Könyvkiadó, Bp. 1974, 13-20, 150-155
- <http://www.iz.webzona.hu/neon0.htm>

Művelődésügyi cikkek:

- http://epa.oszk.hu/01300/01306/00093/pdf/EPA01306_Szin_2007_12_05_november_029-035.pdf
- <http://mek.oszk.hu/07000/07044/07044.htm#12>
- <http://www.bmknet.hu/kozmuvc-dk/4/html/tartalom/t4.html>
- <http://hg.hu/cikkek/varos/11431-elkeszult-godollo-uj-fotere>

MÉ:

Kőbányai városközpont. Építész: Bán Ferenc, Bernard Anger _ 1993/ 3-4 51

Kőbánya Mozi, Budapest. ~p í tések: Molnár Péter és Mühlbocher István _1972 /3 /8

Kőbánya mozi, Budapest (ép.: Molnár Péter-Mühlbacher István) _1965/1/20-35

Kőbányai Pártbizottság székháza, Budapest (ép.: Kiss Albert) _1965 /5 /32-35

1985/4/9, 14,110

Beke Pál-Koncz Gábor: Múvelődési otthonok: gondok, lehetőségek _1985/4/9

Morovánszky Ákos: E számunk elé _1985/4/14

Vargha Mihály: Színházi számvetés _1985/4/110

1982/ bekezd:

Dombóvári Húvelődési Ház. Építész-belsőépítész: Freivogel Mihály (Déldunántúli Tervező Váll.) _1982/ 4/40.

„Landler Jenő” Húvelődési Központ, Budapest IV. Építész: Bálint Bertalan (HÁVTI) _1982/1/20

Hechwart András Vasútgépészeti Szakközépiskola és 500 fős kollégium. Bp. XI., Rimaszombati út.

Építész: Siraky Lóránd (HÁVTI) _1982/4/24

Húvelődési Ház, Gyöngyös. Építész: Balogh István, Ligeti Gizella (LAKÓTERV) _1982/2/20.

Nevelési Központ, Kecel. Építész, belsőépítészek: Jeney Lajos, Ferenczy Sela, U. Gáspár É.va (TTI) _1982/2/34

Szena Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény. Építész: dr. Szobó Tünde (SOHOGYTERV) _1982/4/44

12 tantermes általános iskola, Újfehértó. Építész: Csomós Jánosné (NYIRTERV) _1982/2/38

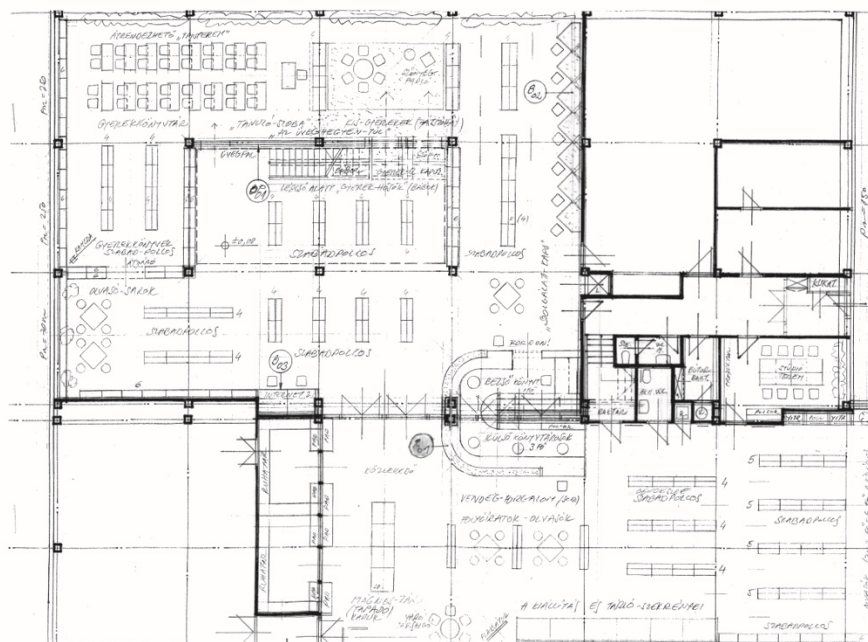
Veszprémi Úttörőház. Építész: Zalaváry Lajos (KÖZTI) _1982/6/16

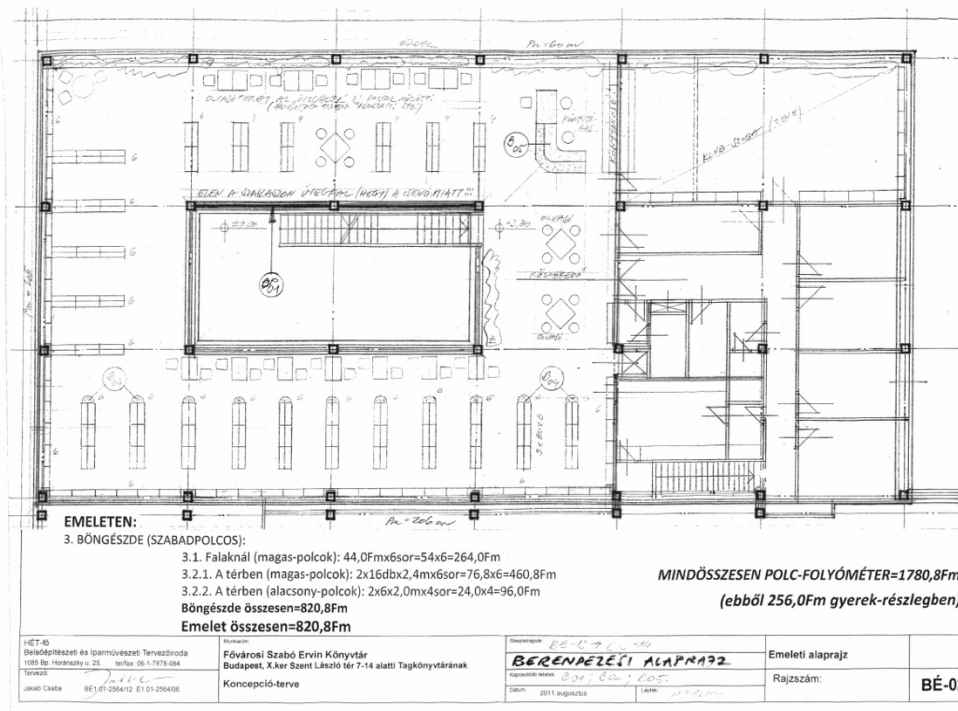
Veszprém városközpont 600 férőhelyes filmszínház. Építész: Márton István (LAKÓTERV) _1982/5/30

Zalaegerszeg Városi Húvelődési Központ (500 fős). Építész: Kármán János (KÖZTI) _1982/6/26

Képek:

Kőbánya könyvtár fsz/1 emelet

Gödöllő metszet/ alaprajz:

